

**TA'LIMNI AXBOROTLASHTIRISH SHAROITIDA BO'LG'USI MUXANDIS
PEDAGOGLARNING MEDIA MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARINING
NAZARIY ASOSLARI.**

Umarov Azizbek Vahobovich

Andijon mashinasozlik insituti tayanch doktoranti.

Annontatsiya: *Ushbu maqolada ta'limni axborotlashtirish sharoitida bo'lg'usi muxandis pedagoglarning media madaniyatini rivojlantirish texnologiyalarining nazariy asoslari haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *Ta'lim, nazariya, axborot texnologiyalari, muhandis, madaniyat, rivojlantirish, texnologiya, asos.*

Jahon ta'lim axborot makonidagi zamonaviy davr. Ushbu jarayon zamonaviy texnik imkoniyatlarga mos bo'lishi va bolaning axborot jamiyatiga barkamol kirishiga hissa qo'shishi kerak bo'lgan o'quv texnologiyalarining tarkibiga tuzatishlar kiritilishi bilan bog'liq bo'lgan pedagogik nazariya va o'quv jarayonidagi sezilarli o'zgarishlar bilan birga keladi. Kompyuter texnologiyalari o'qitishning qo'shimcha "qo'shimchasi" emas, balki uning samaradorligini sezilarli darajada oshiradigan yaxlit o'quv jarayonining ajralmas qismi bo'lishi kerak; jamiyat rivojlanishi inson faoliyatining barcha sohalariga kirib boradigan, jamiyatda axborot oqimlarining tarqalishini ta'minlaydigan unga kompyuter texnologiyalarining kuchli ta'siri bilan tavsiflanadi. global axborot makoni. Ushbu jarayonlarning ajralmas va muhim qismi ta'limni kompyuterlashtirishdir.

Hozirgi vaqtda axborot va axborot texnologiyalari sohasidan tashqarida mavjudlikni tasavvur qilish qiyin. Har xil turdagi axborot media tizmlari tobora ko'payib borishi bizni uni qayta ishlashning yangi, ilg'or usullari va vositalarini joriy etishga majbur qilmoqda va zamonaviy hayot sharoitlari uni saqlash, uzatish va xavfsizligini ta'minlash yo'llariga tobora ko'proq talablarni kuchaytirmoqda. Ta'lim inson hayotining ajralmas qismi bo'lib, ayni paytda ushbu sohada yangi bilimlar manbai va ushbu bilimlarni qo'llash sohasi hisoblanadi.

So'nggi paytlarda yangi axborot texnologiyalari media bozori bozori jadal rivojlanmoqda. Tarixga oid elektron tematik nashrlar, entsiklopediyalar, albomlar, multimedia taqdimotlari to'plamlari nashr etilgan. Ushbu vositalarning barchasi o'quv jarayonida o'quv materiallarida, fonogrammalarda, o'quvchilar bilimini sinashda, berilgan ma'lumotlarni qidirishda, barcha turdagi ijodiy ishlarni tashkil qilishda ishlatilishi mumkin. Darsdagi ish shakllarining xilma-xilligi, video va multimediya materiallarini namoyish qilish bilan birgalikda, o'quvchilarda hissiy yuksalishni keltirib chiqaradi, taqdimotning yangiligi tufayli mavzuga bo'lgan qiziqishni oshiradi, o'quvchilarga muammolarni qanday hal qilishni o'rgatayotganda ko'rish darajasini oshiradi va darsdan oqilona foydalanadi, dars madaniyatini farqlashga imkon beradi. talabalarga yondashish, fanga qiziqishni

shakllantirishga hissa qo'shadigan va shuning uchun ta'lim sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan, bolalarning charchoqlarini kamaytiradigan.

AKT ta'limga bo'lgan salbiy munosabatning muhim sabablaridan birini - muammoning mohiyatini tushunmaslik tufayli etishmovchilikni, bilimdagi sezilarli bo'shliqni sezilarli darajada yo'q qilishi mumkin. O'quv jarayonida kompyuterdan foydalanish - (yangi axborot texnologiyalarini joriy etish) o'quv jarayonini jadallashtirish, uni optimallashtirish, maktab o'quvchilarining fanni o'rganishga qiziqishini oshirish, ta'limni rivojlantirish g'oyalarini amalga oshirish, darsning tezligini oshirish va mustaqil ish hajmini oshirishning usullaridan birini taklif qilishga urinishdir. Bu mantiqiy fikrlash, aqliy mehnat madaniyati, mustaqil ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga hissa qo'shadi, shuningdek, o'quv jarayonining motivatsion sohasiga, uning faoliyat tuzilishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda media tizimi texnologiyalarini ta'lim jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishni o'rganib chiqib, ta'lim nazariyasi axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish nafaqat davrning yangi tendentsiyasi, zarurati degan xulosaga keldim. AKT tabiatda, rivojlanishda, harakatda bo'layotgan har qanday jarayonni namoyish etish imkonini beradi; darsda o'rganilayotgan ob'ektlarni vizual tarzda namoyish qilish, xaritalarda kerakli geografik koordinatalarni ko'rsatish va boshqa ko'p narsalar. Bitta dars doirasida o'qituvchi videokliplardan, musiqiy diapazondan, rasmlar va reproduksiyalardan foydalanish imkoniyatiga ega.

Zamonaviy axborot texnologiyaning asosiy elementlari quyidagicha:

- ma'lum bir vaqt ko'lamidagi axborotni kiritish va qayta o'zgartirish;
- tasvirni kiritish va unga ishlov berish;
- signal axboroti paydo bo'lgan erda uni qayta ishlash;
- og'zaki axborotni qayta ishlash;
- foydalanuvchining kompyuter bilan faol muloqti;
- turli axborot tizimlarida mashinali modellashtirish;
- axborot almashuvining tarmoq texnologiyasi (dialog yuritish, video va telekommunikatsiya, elektron pochta, videoteka, teleteka, elektron gazeta);
- taqsimlangan tarmoq tizimlarida ma'lumotlarni mul'tiprotsessor asosida qayta ishlash;
- mahalliy, mintaqaviy va halqaro tarmoqlar bo'yicha axborotni tezkor tarqatish.

Axborot texnologiyasining bazaviy texnologiyasi quyidagilar: texnik ta'minot texnologiyasi, telekommunikatsiya texnologiyasi, dasturiy ta'minot texnologiyasi. Bu texnologiyalar hisoblash tizimlari va tarmoqlari arxitekturasining aniq variantlari doirasida birgalikda harakat qiladi va birlashadi. Ularning ayrimlari axborot texnologiyasi rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Zamonaviy axborot texnologiyalari rahbarlarga, mutaxassislariga, texnik xodimlarga axborotni qayta ishlash va qaror qabul qilishda, o'z vaqtida ishonchli va kerakli hajmda axborot olish, avtomatlashtirilgan ofislar tashkil etish,

kompyuterlar va aloqa vositalarini qo'llagan holda tezkor majlislarni o'tkazish uchun mo'ljallangan zamonaviy axborot tizimlarini yaratish imkonini beradi.

Jahondagi iqtisodiy vaziyatni tahlil etish shuni ko'rsatmoqdaki, media tizimi tizimi zamonaviy axborotlashgan jamiyatga kirib borayapti. Bunday jamiyat elektron mehnat quollariga asoslangan bo'lib, sifat jihatidan yangi boshqarish apparati hamda axborot-kommunikatsiyalar texnologiyalaridan keng miqyosda samarali foydalanish kabi jihatlari bilan tavsiflanadi. Kirib kelgan yangi asrda jahon mamlakatlari iqtisodiy o'sishining asosiy sharti - bu ularning barcha sohalarni qanchalik darajada kompyuterlashtirishi bo'lib qoladi.

Pedagogik texnologiya o'qitishning rejalashtirilgan natijalariga erishishni kafolatlaydi. Bunga, faqat o'quv jarayoni boshqariladigan taqdiridagina erishish mumkin. Boshqariluvchilik tamoyilining ahamiyati shu bilan belgilanadi. Boshqarish – jarayonni rejalashtirilgan maromda amalga oshirish, o'qitish maqsadlariga erishish dasturini ro'yobga chiqarish uchun xizmat qiladi. Mazkur tamoyil o'qitishning joriy natijalarini ko'p bosqichli diagnostik (tashxisiy) tekshiruvlar o'tkazish imkoniyatini, - ko'zda tutadi butun o'qitish davrida o'qitish jarayonini boshqarish asosan didaktik testlardan foydalanib amalga oshiriladi. O'qitish jarayonida didaktik testlardan foydalanish, teskari aloqani ta'minlaydi. Teskari aloqa natijalarining tahlili, ko'zlangan natijaga erishish uchun vositalar va uslublarni o'zgartirish orqali o'qitish jarayonini boshqarish imkoniyatini beradi. Boshqarilish tamoyili, o'qitish jarayonini va shu bilan birga uning natijalariga muntazam ravishda tuzatishlar kiritish imkoniyatini beradi.

Bugungi pedagogik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga joriy etish ko'lamini kengaytirish, bjj yo'nalishda ilg'or tajribalami tatbiq qilish, har bir fan bo'yicha bu sohada aniq rejalami tuzish va amalga oshirish, darslik va o'quv qo'llanmalari hamda dasturlar va ma'ruza matnlarini elektron disketlarga ko'chirish, ular bilan har bir talabani ta'minlashga erishish, ilmiy va ilmiy-metodik ishlarda, shuningdek. o'quv-tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarining keng joriy etilishiga erishish, ta'lim tizimini zarur axborot vositalari bilan yetarli darajada ta'minlash, ta'lim muassasalarini kommunikatsion tarmoqlaiga bog'lash kabi vazifalar muhim hisoblanadi.

Xullas, pedagogik texnologiya - o'qitish jarayonlarini optimal tashkil etishdir. O'quv materiallarini tanlash, qayta ishlab o'quvchi yoki talabalaming kuchiga, o'zlashtirish xususiyatlariga moslab shakl va hajmini o'zgartirish ham ta'lim texnologiyasiga daxldor. Pedagogik texnologiya, o'z navbatida, ta'lim-tarbiyaning obyektiv qonuniyatlari va diagnostik maqsadlari asosida o'quv jarayonlari, ta'limtarbiyaning mazmuni, metod va vositalarini ishlab chiqish va takomillashtirish tizimidir, ya'ni fan va texnika yangiliklarini o'zida mujassamlashtiradigan o'quv jarayonidir. Mazkur darslikda yuqorida ta'kidlab o'tilgan muammolami hal etishning ayrim jihatlari, pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahoratning ahamiyati ham da ular bilan bog'liq jarayonlarni o'rganishning metodik asoslari bayon qilingan.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning psixologik-pedagogik nuqtai nazardan takomillashuvining asosiy yo'nalishiari quyidagilar bilan ifodalanadi:

- o'quvchi-talabaningyodlashdan eslab qolish funksiyasiga o'tishi, ya'ni o'zlashtirilganini ishlatish imkonini beruvchi aqliy rivojlanish jarayoniga o'tish;
- bilimning assotsiativ statistik modelidan aqliy harakatning dinamik tarkibiy tizimlariga o'tish;
- o'rtacha o'quvchi-talabaga yo'naltirilganlikdan o'qitishning tabaqalashgan va individuallashtirilgan dasturlariga o'tish;
- o'quvchi-talabaning tashqi motivatsiyasidan ichki ma'naviy irodali tartibga solinishga o'tish va h.k.

Ta'limda zamonaviy didaktika va ta'lim tarkiblarining samaradorligini oshirish, yangi g'oya va texnologiyalarning ilmiy ishlab chiqilishi va amaliy asoslanishiga o'tilmoqda. Bunda har xil pedagogik tizim bilan o'qitish texnologiyalari o'rtasida bog'liqlik, amaliyotda davlat ta'lim tizimining yangi shakllarining aprotatsiyasi, hozirgi zamon sharoitida o'tmishning pedagogik tizimlarini qo'llash muhim hisoblanadi. Pedagogik texnologiya paydo bo'lgunga qadar boshqa masalalar qatorida murakkab qurilma va jarayonlar o'rganiladigan ta'lim tizimi doirasida aynan ta'lim jarayonini yetarlicha samaraii loyihalash qoidasi ishlab chiqilmadi. Bu bo'shliqni pedagogik texnologiya loyihalashtirilgan o'quv jarayoniga ijodiy yondashuvi uchun keng o'rin qoldi^gan holda to'ldiradi.

Pedagogik madaniyat tushunchasi qaytsak, biz u juda yosh ekanligini unutmang. Uning tashqi ko'rinishi tufayli aslida iborat zamonaviy jamiyatda gumanitar ta'lim jarayoniga Teknokratik fikr o'tish, deb. Shuning uchun demokratik va avtoritar sozlama o'zgartirish o'qituvchi mas'uliyatini oshiradi. faqat choralarni aniqlash emas, balki bir ehtiyoj, balki ta'lim sifatini standart mavjud. Bu ehtiyoj pedagogik madaniyat kabi bir tushuncha paydo bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Barkamol avlod orzusi /Tuzuvchilar: Qurbonov Sh, Ahliddinov R, Saidov V. — Toshkent, Sharq nashriyot-matbaa konserni, 1999.
2. O'zbekiston Respublikasining «T a'lim to 'g 'risida»gi Qonuni. 11. Pedagogika / O'quv q o 'llanma. A. Munavvarov tahriri ostida. — Toshkent, O 'qituvchi, 1996. 3. Oliy ta 'lim: Me 'yoriy hujjatlar to 'plami. — Toshkent: Sharq nashriyotmatbaa aksiyadorlik kompaniyasi Bosh tahririyati, 2001. — 18—52-betlar.
4. Ochilov M, Ochilova M. O'qituvchi odobi. — Toshkent, O'qituvchi, 1998.
5. Barkamol avlod — O 'zbekiston taraqqiyotining poydevori. — Toshkent, Sharq nashriyot-matbaa konserni, 1997.
6. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. — Toshkent, Xalq merosi nashriyoti, 1993.
7. Munavvarov A.Q. Pedagogika. — Toshkent, O'qituvchi, 1993. 17. Tursunov I., Nishonaliyev U. Pedagogika kursi. — T, O'qituvchi, 1997.